

Præsten er kaldet og professionel

Den klassiske betoning af embedet som den instans, der sikrer forkyn- delsens legitimitet uden om perso- nen, synes ude af trit med efter- spørgslen efter autenticitet og med præsternes daglige vilkår

Embedet er i krise. Sådan har det lydt i den kirkelige og teologiske diskurs i store dele af det 20. århundrede, programma- tisk udtrykt med formuleringen, at embe- det ikke længere bærer personen, men at personen må bære embedet. Der er almin- delig enighed om, at den autoritet, der i forne tider knyttede sig til kjolen og kra- ven, i højere og højere grad skal erhverves – eller i det mindste vedligeholdes – af præsten selv. Og der er ligeledes enighed om, at det er et problem.

Autenticiteten som problem

En af dem, der stærkest har advaret mod at flytte fokus fra embedet til personen, er den tyske teolog Isolde Karle, som har anklaget kirken for at have ladet sig rive med af den generelle individualisering i samfundet. Dette medfører, at troværdighed ikke læn- gere garanteres af embedet, men af den per- son, som bærer det, og som nu personligt og autentisk skal fremstille og stå inde for alt, hvad hun foretager sig i embedets medfør. Prisen er imidlertid uundgåeligt overbelas- ning og udbrændthed.

I stedet for at give efter for modernitetens krav om personlighed og autenticitet bør kirken ifølge Karle stå fast på de u- eller overpersonlige træk, der traditionelt har

kendetegnet præstearbejdet. Den teologi- ske uddannelse, rollen som generalist og “almenpraktiker”, præstens uafhængig- hed i embedsudøvelsen, forankringen i det lokale, bopælspligten og rådigheden er her afgørende for embedsautoriteten, og det vil derfor være fatalt, om kirken og dens præster giver køb på disse.

Den overbelastning af præstens person, som Karle advarer mod, gør det umiddel- bart tillokkende at koble sig på løsnings- forsøget, oprustningen af embedets insti- tutionelle dimension. Spørgsmålet er imidlertid, om det er en holdbar strategi. Lader det sig gøre at vise kravet om auten- ticitet fra sig, som Karle synes at mene?

Moderniteten – autenticitetens tidsalder

Den canadiske filosof Charles Taylor har argumenteret for, autenticitetsidealet er et uomgængeligt træk ved moderniteten, som hænger sammen med samfundets sækularisering og individualisering. I stedet for de fælles værdihorisonter, som fandtes i de førmoderne samfund er der sket en vending mod subjektet, som sæt- ter den enkelte i centrum. Det er ikke længere tilstrækkeligt at henvise til kil- der for moralen uden for én selv, det være sig Gud, konge eller fædreland.

Tilsvarende har nyere professionsforsk- ning vist, hvordan de professionelle får stadig vanskeligere ved at hævde deres autoritet med henvisning til faglig eksper- tise alene. Tværtimod forventes de i sti- gende grad at stå inde for deres faglighed.

En lærer, der ikke brænder for sit fag, er ikke troværdig – lige så lidt som den kæderygende læge eller præsten, der tager afstand fra den kristne bekendelse. I et værdipluralistisk samfund synes det vigtigere end nogen sinde, at man som fag- person inkarnerer sine faglige værdier og sin professionelle intention, hvis man skal gælde for at være troværdig. I forlængelse heraf peger professionsforskere på, hvor- dan autoritet ikke er givet en gang for alle i kraft af uddannelse og ansættelse, men derimod er genstand for stadig forhand- ling og vedligeholdelse.

Modernitet og legitimitet på nye vilkår

Sociologen Max Weber mente, at autoritet grundlæggende kan begrundes på tre måder. I førmoderne samfund begrundes autoritet oftest med henvisning til traditi- onen, dvs. at den nedarvede sædvane får status af guddommelig vilje. Alternativt kan autoriteten begrundes med henvis- ning til den karismatiske person, der i kraft af sin inspiration bærer budskabet og gør op med gældende tradition. I de moderne samfund er autoritet derimod rationelt begrundet. Magten gives ikke

hverken som følge af sædvane eller per- sonlighed, men hviler på kvalifikationer.

Selve embedsmandsinstitutionen udtryk- ker ifølge Weber det moderne samfunds måde at udøve autoritet på, nemlig ved at uddelegere magt til personer, der er særligt kvalificerede inden for et bestemt område.

På samme måde har de professionelle tra- ditionelt henvist til deres bedre viden som grundlag for autoritet i samfundet. Det er imidlertid akkurat denne forudsætning, der i stigende grad problematiseres i autenticitetens tidsalder. Kravet om, at den professionelle personligt skal stå inde for sin viden og kunnen peger på, at den rationelle legitimitet, der knytter sig til institutionen, i dag ikke er nok. Den karis- ma, som den personlige overbevisning kan tilføje, er igen blevet vigtig.

Hvad siger danske præster?

Ud fra et syn på autoritet som knyttet til embedsinstitutionen lader embedsteolo- gerne til at være enige om, at fokuserin- gen på præstens person er et problem. Men hvad siger præsterne selv? I forbin- delse med mit ph.d.-projekt interviewede

For præsterne er forventningen om autenticitet ikke et problem, der skal bekæmpes, men snarere et selvfølgelig vilkår, som de lever med. Problemet ligger i institutionens rammer.

jeg 10 danske sognepræster om deres syn på arbejdets grundlag, indhold og centrale værdier. Det var slående, i hvor høj grad præsterne udtrykte sig i forlængelse af en klassisk luthersk tænkning om det særlige kald til forkyndelse, der påhviler præsten. "Jeg er den i flokken, der er kaldet til at forkynde evangeliet", som en af præsterne udtrykte det. Bortset fra den teologiske kompetence, som synes at være så selvfølgelig en del af grundlaget, at den nærmest ikke nævnes, fremhævede præsterne på forskellig vis kaldet som en forudsætning for deres arbejde. Det at være i menigheden med en særlig opgave, som den, der er valgt til at varetage "det som ingen andre kan hjælpe med"; som ikke selv skal legitimere sin tilstedeværelse, men er "sat her", som skal "kaldes på" gik igen i mange af præsternes selvbeskrivelse.

Ved siden af betydningen af det ydre kald fra en menighed fremhævede flere af præsterne den indre overbevisning om arbejdets betydning: det at arbejde med et budskab, som er vigtigere end alt andet, og som tilsidesætter andre hensyn. Enigheden om kaldets betydning var ikke mindst slående, fordi det gik på tværs af præsternes forskellige konkrete fortolkninger af embedet og forskellige måder at arbejde på.

Enigheden var om muligt endnu større, da jeg bad præsterne beskrive, hvad der for dem var det vigtigste i arbejdet: "Det er da forkyndelsen, bredt forstået. Det er det, jeg er sat til". Lige så selvfølgelig som præsterne ser sig som kaldede, lige så selvfølgelig synes det at være for dem, at det, der kvalificerer deres særlige kald er forkyndelsen af evangeliet. Men omvendt også, at dette forstås meget bredere end det pligtige arbejde. Ud fra interviewene er det tydeligt, at forkyndelse forstås som mere og andet end det at prædike: "Forkyndelsen er det vigtigste, med søndagens højmesse som omdrejningspunkt. Men forkyndelsen er en integreret del af de 1000 andre ting, man går og laver – og nogle gange utilsigtet ved bare at være til

Præsterne oplever sig i høj grad som dem, der i kraft af deres måde at forvalte embedet på skal vedligeholde tilliden til Den Danske Folkekirke.

stede", som en af dem sagde. Og en anden tilføjer: "Det er ikke altid, der er så mange ord på. Forkyndelse kan også være at sidde og snakke med en dame".

Flere giver udtryk for, at engagementet i det lokale liv er en forudsætning for at løfte forkyndelsesopgaven. Generelt synes forkyndelse altså at have en relationel dimension. Det handler ikke om at "vælde forkyndelse ud over folk", som det formuleres, men om at nærvær og tilstedeværelse fornemmes vigtig, for at evangeliet kan gøres hørt. I det omfang, præsterne taler om de pligtige opgaver, er det først og fremmest som en måde at afskærme sig på; et redskab til at trække grænser i et arbejde, der ellers er grænseløst.

Autenticitet som vilkår

Det forhold, at forkyndelse ikke går uden om forkynderens person, men gennem den, afspejler sig også tydeligt i præsternes definitioner på en god præst som en, der er "nærværende med distance, som tager det budskab alvorligt, vi er sat til at bære uden at gå til grunde som person"; som en, der er "troværdig og gennemsigtig", som "selv lever af det, han forkynder", og som er "menneske først – ja, først og fremmest menneske". Interviewene synes altså at bekræfte, at forventningen om autenticitet er rykket ind i præsternes virkelighed.

Embedets krise?

Interviewene er teologisk interessante, fordi de med udgangspunkt i et stykke folkekirkelig virkelighed giver anledning til at genoverveje forholdet mellem præstens embede og præstens person. Den klassiske betoning af embedet som den instans, der sikrer forkyndelsens legitimitet uden om personen, synes både at være ude af trit med den efterspørgsel efter autenticitet, som kendetegner senmoderniteten, og med de daglige vilkår for de præster, jeg har talt med. Forskningsprojektet er således et eksempel på, hvordan kvalitative empiriske undersøgelser kan stille spørgsmål til teologiske teorier – og omvendt pege på steder, hvor teologien kan lade sig informere af praksis.

Undersøgelsens resultater kan og bør selvsagt udbygges. Ikke desto mindre forekommer der allerede her at være en oplagt udfordring i at overveje, hvordan det personlige kan reflekteres som et vilkår snarere end som et problem for en nutidig embedsteologi. Det forhold, at præsterne i forbavsende ringe grad lader til at være kriseramte, stiller spørgsmålet, om det i virkeligheden er embedet – eller den måde, det traditionelt har været udlagt på – der er problemet. Er embedets krise noget, Fanden – eller teologerne – har skabt?

Artiklen er en bearbejdet udgave af indlæg ved åbning af Center for Kirkeforskning ved Det Teologiske Fakultet i København den 25. maj 2011.

Det er imidlertid tankevækkende, at for de præster, jeg har talt med, lader det ikke til at være et problem, der skal bekæmpes, men snarere et selvfølgelig vilkår, som de lever med. For dem lader problemet til at ligge et andet sted – nemlig i institutionens rammer. Ikke mindst nogle af de yngre præster giver udtryk for, at de føler sig klemte af traditionelle forventninger, som gør det nødvendigt at udvikle strategier til at overleve, når man som præst altid er "på".

Nu kan det naturligvis diskuteres, om det er nyt, at der stilles krav til præstens person. Det kan hævdes, at det forhold, at præster ikke har nogen øvre arbejdstid, og pligten til at bo i embedsbolig netop understreger arbejdets livsstilsdimension. Ikke desto mindre vidner interviewene om, at præsterne i høj grad oplever sig som dem, der i kraft af deres måde at forvalte embedet på skal vedligeholde tilliden til Den Danske Folkekirke. At være professionel betyder ifølge de præster, jeg har talt med, at kunne håndtere både de traditionelle krav, der er formuleret i embedspligterne, og de forventninger til deres person, der for dem er et vilkår for at forkynde evangeliet i dag. Udfordringen er, som en af præsterne formulerer det, "at være der for sognet, når de har brug for præsten, men samtidig formå at være en hel person og have tiden til sin familie. At være professionel i sit kald".

Kirsten D. Felter har i forbindelse med sin forskning interviewet 10 sognepræster.